

Предметно-педагогічний зміст стратегічної компетенції у контексті вищої іншомовної педагогічної освіти

Компетентнісна парадигма сучасної української освіти (як її структурно-змістовий вимір) зумовлює організацію навчального процесу та оцінювання його результатів через розвиток у суб'єктів навчання ключових компетенцій. У цьому аспекті вивчення циклу мовних предметів розглядається через призму формування в учнів та студентів ключових комунікативних компетенцій у рідній та іноземних мовах (ІМ). Комунікативна іншомовна компетенція має свої компоненти, які, власне, і підлягають розвитку. Більшість науковців відносять до їх числа і стратегічну компетенцію (СК) (М. Canale, М. Swain, 1980; Л. Бахман, А. Палмер, 1982; М. Canale, 1983; J.A. van Ek, 1986; В.М. Топалова, 1998 та інші).

Доцільність формування СК у школярів при вивченні ІМ було вперше відображено у чинній навчально-методичній нормативній базі освітнього процесу, зокрема, у Державному стандарті базової і повної середньої освіти, навчальних програмах та методичних рекомендаціях [2]. Практична реалізація цієї вимоги можлива за умови відповідного вдосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів ІМ. Однак існує низка чинників, які призводять до зниження ефективності та навіть гальмування цього процесу. *По-перше*, ні серед вітчизняних, ні серед зарубіжних учених немає згоди щодо сутності поняття СК. Відповідно, без загальноприйнятого формулювання складно встановити й її предметно-педагогічний зміст. *По-друге*, цілеспрямоване формування у майбутніх учителів ІМ готовності до розвитку в школярів СК не передбачено чинною Програмою (рівень її сформованості не контролюється, не розроблено критеріїв оцінювання). І, зрештою, *по-третє*, у сучасній педагогіці бракує технології формування СК. Отже, актуальність розробки цих питань у вищій педагогічній освіті очевидна.

Для вирішення першого питання, яке стосується визначення СК, ми скористалися методом контент-аналізу. Було порівняно 29 визначень і створено робоче формулювання цієї категорії: *СК – це здатність використовувати вербальні та невербальні комунікативні способи запобігання або компенсації зриву в процесі міжкультурного спілкування, а також ефективного досягнення його цілей, поглиблення знань мови, одержання мовленнєвого і соціального досвіду в умовах недостатньої комунікативної компетентності співрозмовників або у несприятливій мовленнєвій ситуації.*

Наявність формулювання СК дозволяє накреслити її предметно-педагогічний зміст у контексті вищої іншомовної педагогічної освіти, тобто виявити структуру готовності майбутніх учителів ІМ до розвитку СК в учнів середньої загальноосвітньої школи. Цей зміст ми виявили як зріз із професійно-педагогічних компетенцій вчителя ІМ, запропонованих Р.Квашніцею [1]. Останні поділяються на два блоки: *I комплекс* – практично-моральні знання, досвід та вміння (ті, що розкривають предметний зміст СК); *II комплекс* – технологічно-аналітичні вміння та навички (те, що вчитель повинен знати і вміти як кваліфікований педагог). До першого блоку належать такі компетенції як: комунікативні, інтерпретаційні та моральні. Другий містить постуляційні, методичні та реалізаційні компетенції (див. Таблицю 1).

Комунікативні професійно-педагогічні компетенції – це ті вміння (мовленнєві, психологічні тощо), навички (зокрема, мовні), а також знання та способи дії, які забезпечують високий рівень комунікативної компетентності вчителя у рідній та іноземній мовах. Стосовно СК це означає, що майбутній учитель ІМ має вміти ефективно організовувати і здійснювати спілкування іноземною мовою в чотирьох видах мовленнєвої діяльності, застосовуючи для цього адекватні вербальні та невербальні (компенсаторні) стратегії, й за необхідності усуваючи зриви в ньому. Йдеться про *компенсаторні стратегії* (стратегії досягнення), адже стратегії *уникнення* (редуктивні стратегії) збіднюють спілкування і є небажаними для використання студентами та учнями.

Інтерпретаційні професійно-педагогічні компетенції охоплюють теоретичні знання з психології, мовознавства, лінгвокраїнознавства тощо, які уможливають усвідомлення та розуміння вчителем сутності СК.

Моральні професійно-педагогічні компетенції – це наявність в учителя морально-етичних цінностей та ставлень, які він зможе передати своїм учням під час формування в них СК, та здатність це зробити.

Другий блок компетенцій розкриває власне педагогічний зміст готовності вчителя ІМ до формування в учнів загальноосвітньої школи СК.

Постуляційні професійно-педагогічні компетенції включають знання теоретичних загальнопедагогічних засад ефективної організації процесу засвоєння школярами СК та здатність застосувати ці знання у практичній діяльності.

Методичні професійно-педагогічні компетенції передбачають, що майбутній учитель ІМ знає необхідну та достатню кількість методів і прийомів формування СК і ефективно використовує їх у навчальному процесі.

Нарешті, *реалізаційні* компетенції є свідченням того, чи майбутній учитель добре підготовлений до практичної діяльності, оскільки вони виражають здатність творчо підходити до формування в учнів СК, а саме обирати, адаптувати, поєднувати методи та прийоми з огляду на конкретну учнівську аудиторію з метою підвищення ефективності навчального процесу.

Предметно-педагогічний зміст СК вчителя ІМ наочно відображено у Таблиці 1.

Таблиця 1. Предметно-педагогічний зміст СК вчителя ІМ

Комп-л екси компе- тенцій	Професійно-пе дагогічні компетенції вчителя ІМ	Предметно-педагогічний зміст СК вчителя ІМ
1.	Комунікативні компетенції	Вміння ефективно організовувати і здійснювати спілкування іноземною мовою в чотирьох видах мовленнєвої діяльності, застосовуючи для цього адекватні вербальні та невербальні (компенсаторні) стратегії, й за необхідності компенсуючи зриви у ньому.
	Інтерпретаційні компетенції	Знання з психології, мовознавства, лінгвокраїнознавства, а також мовленнєвого, соціокультурного, дискурсивного, когнітивного характеру тощо; усвідомлення та розуміння вчителем сутності СК.
	М о р а л ь н і компетенції	Наявність у вчителя морально-етичних цінностей та ставлень, що передаються від нього до учня при засвоєнні СК, а також здатність це зробити.
2.	Постуляційні компетенції	Знання теоретичних загальнопедагогічних засад ефективної організації процесу засвоєння школярами СК та здатність застосувати ці знання на практиці.
	Методичні компетенції	Знання ефективних методів і прийомів формування СК та необхідні вміння і навички використовувати їх у навчальному процесі
	Реалізаційні компетенції	Здатність творчо підходити до формування в учнів СК за рахунок умінь обирати, адаптувати, поєднувати методи та прийоми з огляду на конкретну учнівську аудиторію з метою підвищення ефективності навчального процесу.

Список літератури:

1.Василюк А.В. Польська професійна педагогіка про компетентність вчителя // Шлях освіти. – 1998. – №4. – С. 20-23.

2.Державний стандарт базової і повної середньої освіти // <http://licence.com.ua/content/view/1741/47/>.